



Utemiljön på slutna anstalter

– en teoretisk diskussion om anstalters utemiljöer

Outdoor environments at maximum security prisons – A theoretical discussion about the outdoor environment at prisons

Tim-Theodor Jakobsson

Utemiljön på slutna anstalter – en teoretisk diskussion om anstalters utemiljöer

Outdoor environments at maximum security prisons – A theoretical discussion about the outdoor environment at prisons

Tim-Theodor Jakobsson

Handledare: Linnéa Fridell, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Gunilla Lindholm, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt Arbete i Landskapsarkitektur
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Kurskod: EX0845
Ämne: Landskapsarkitektur
Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2020
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Anstaltsarkitektur, Miljöpsykologi, Utemiljö, Rehabiliterande utemiljöer, Slutna anstalter

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Mer information om publicering och arkivering går att hitta här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Målet med kandidatuppsatsen är att diskutera och problematisera utemiljöerna på slutna anstalter utifrån ett brukarperspektiv och med hjälp av teorier inom miljöpsykologi. Uppsatsen är uppdelad i två delar där den första delen behandlar teorier inom miljöpsykologi medan den andra delen består av tidigare forskning om miljöpsykologi på anstalter och intervjuer med före detta klienter i Kriminalvården.

Inom ämnesområdet miljöpsykologi har teorier formulerats om naturens positiva inverkan på hälsan. I uppsatsen beskrivs Kaplan och Kaplans teori, Attention Restoration Theory, och de nyckelkomponenter som rehabiliterande natur och gröna miljöer kan erbjuda enligt författarna. Vidare redogörs Patrik Grahns teori om betydelsespelrummet och de åtta olika dimensionerna av natur.

Slutna anstalter är komplexa miljöer med många olika typer av utmaningar. Dessa utmaningar handlar delvis om att brukargruppen kan ha komplexa problembilder där individen mår psykiskt och fysiskt dåligt. Därtill förekommer flera arkitektoniska utmaningar.

Resultatet visar att utemiljön på slutna anstalter sällan är kompatibel med vad många klienter egentligen behöver. För att utemiljöer ska verka rehabiliterande krävs det omfattande insatser på ett flertal slutna anstalter i Sverige.

Nyckelord: Anstaltsarkitektur, Miljöpsykologi, Utemiljöer, Rehabiliterande utemiljöer, Slutna anstalter

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to discuss and problematise the outdoor environment at maximum security prisons from a user perspective and with the assistance of theories in environmental psychology. The thesis is divided into two parts where the first part presents theories in environmental psychology. The second part presents previous research on environmental psychology in prison and interviews with former inmates.

In the field of environmental psychology, theories have been formulated concerning the positive impact of nature on health. In this thesis, Kaplans and Kaplan's Attention restoration theory is described along with what the authors define as key components for why the nature and green environments can be restorative. Furthermore, Patrik Grahn's Action of scope and Role-play theory, is explained as well as the eight dimensions of nature.

Maximum security prisons are complex environments with many different types of challenges. The challenges are partly due to that clients may have complex backgrounds and suffer from mental and psychically illness. Moreover, there are also several challenges within the prison architecture.

The study concludes that the outdoor environment rarely is compatible with what the clients needs. In order for the outdoor environment to be rehabilitative, extensive efforts are needed at several maximum security prisons in Sweden.

Keywords: Environmental psychology, Maximum security prisons, Outdoor environment, Prison architecture, Rehabilitative outdoor environments

Innehållsförteckning

Figurförteckning	8
1. Inledning	9
1.1. Vart tredje svenskt fängelse är överfullt	9
1.2. Kartläggning av klienter inom kriminalvård.....	9
1.3. Med miljöpsykologi som utgångspunkt i utemiljön på slutna anstalter	10
1.4. Mål, syfte och frågeställningar	11
1.5. Metod och material	12
1.6. Avgränsningar	13
1.7. Uppsatsen disposition	14
2. Teorier i miljöpsykologi	15
2.1. Kaplan & Kaplan - Attention restoration theory	15
2.1.1. Being away – Att vara iväg	16
2.1.2. Fascination – Fascination	17
2.1.3. Extent – Förlängning.....	17
2.1.4. Compatibility – Kompatibilitet.....	18
2.2. Patrik Grahn – Betydelsesspelrummet.....	18
2.2.1. Behovspyramiden och åtta dimensioner av natur	19
2.2.2. Betydelseerbjudanden	20
3. Tidigare forskning om miljöpsykologi på anstalter	22
3.1. Integritet, Personligt utrymme och territorium	22
3.2. Ljud.....	23
3.3. Ljus, natur och färg.....	24
3.4. Överbefolkning	25
4. Sluten anstalt och respondenternas erfarenheter av utemiljön	27
4.1. Vad är en sluten anstalt och hur skiljer sig den mot en öppen anstalt.....	27
4.2. Respondenternas upplevelse av utemiljön.....	28
4.2.1. Madelen Henriksen	28
4.2.2. Ricard Nilsson.....	30
4.2.3. Magnus Tilly.....	30

5. Diskussion.....	33
5.1. Rehabiliterande utemiljöer	33
5.2. Slutna anstalters utemiljöer	35
5.3. En diskussion om utemiljön med utgångspunkt i miljöpsykologi och brukarperspektiv	36
5.4. Metoddiskussion	38
6. Framtida forskning	40
Litteraturförteckning	41
Opublicerade referenser.....	42
Tack	43
Bilaga 1.....	44

Figurförteckning

Figur 1: Behovspyramiden, (Grahn, 2010, s. 63).....	19
Figur 2: Åtta upplevda dimensioner av natur (Grahn, 2010, s. 65)	20

1. Inledning

1.1. Vart tredje svenskt fängelse är överfullt

Den 8 april 2019 rapporterade SVT att mer än var tredje svenskt fängelse är överfullt. På vissa anstalter har det gått så långt att intagna behöver dela på celler som är utformade för en person och Kriminalvården ser nu ett ökat behov av att utöka kapaciteterna på de svenska anstalterna (Dahlin & Thomsen, 2019). Ett av Kriminalvårdens viktigaste uppdrag är att minska antalet återfall i brott. Platsbristen kan leda till att klienter i Kriminalvården placeras på anstalter som inte kan erbjuda rätt behandlingsprogram. Det kan i sin tur öka risken för återfall i brott (Dahlin, 2019a). Spänningar mellan klienterna riskerar också att öka när de behöver dela på mindre yta och risksituationerna blir fler för personalen som jobbar i Kriminalvården. Personalen beskriver att arbetsuppgifterna riskerar att skifta från att hjälpa människor tillbaka i samhället till att enbart bli ren övervakning (Dahlin, 2019b).

1.2. Kartläggning av klienter inom kriminalvård

2012 fick Kriminalvården i uppdrag av regeringen att kartlägga klienter inom Kriminalvården som är dömda till anstalt eller frivård. Kartläggning omfattar olika faktorer så som brottskategori, strafftid, tidigare domar, men också, utbildningsnivå, psykisk samt fysisk ohälsa, missbruksproblematik, arbetslivserfarenhet, boendesituation och familjeförhållande (Kriminalvården, 2013). Kriminalvården sammanfattar klientkartläggningen med att påpeka att flera av klienterna inom deras verksamhet generellt har en vag koppling till omgivande

samhället. Utbildningsnivån är låg och drygt hälften av klienterna i kartläggningen saknar gymnasieutbildning. Kartläggningen visar på att många är bostadslösa och att bara hälften av respondenterna har en egen bostad. Vidare är den upplevda psykiska och fysiska ohälsan hög samt att ett flertal har missbruksproblematik (Kriminalvården, 2013). Kriminalvården poängterar att klienterna sällan bara har ett problem utan att de genomsnittligt har tre problem samtidigt. Det vill säga att klienten kan lida av psykisk ohälsa, vara bostadslös och ha låg utbildningsnivå (Kriminalvården, 2013). Den enskilde individens problembild förutsätter dock olika insatser för att möta det särskilda behov som klienten har. Med andra ord, en våldsförbrytares behov av behandling kan skiljas från en klient med missbruksproblematik och psykisk ohälsa (Kriminalvården, 2017). Vidare konstaterar Kriminalvården att problemen alltsomoftast är dynamiska och därmed föränderliga men att problembilden stundtals är mycket komplex och därför förutsätter att fler aktörer måste involveras för att lösa den enskilde klientens situation (Kriminalvården, 2013).

Det går att skönja en multiproblematik inom Kriminalvårdens klientel och att gruppen generellt har en svag samhällsställning är ingen underdrift. Ohälsan är hög, utbildningsnivån är låg och en majoritet har missbruksproblematik. Den inte sällan komplexa problembilden förutsätter olika typer av behandling. I likhet med vad Kriminalvården antyder kan den enskilda myndigheten inte ensam lösa samtliga problem. Det krävs fler aktörer i samhället som är villiga till att samverka för att lösa den svåra situationen.

1.3. Med miljöpsykologi som utgångspunkt i utemiljön på slutna anstalter

Naturen har flera gånger genom historien skildrats som en paradiskplats där människan lever i harmoni. Adam och Eva i Edens trädgård är en av den mest kända berättelsen om människan i ett harmoniskt paradiset där naturen utgör scenen för händelsen. Patrik Grahn (2010), professor i landskapsarkitektur, förklarar att Hippokrates (460 – 370 f.Kr.) menade på att naturen hade läkande krafter och att under 1700- och 1800-talet anlade man parker i anslutningen till sjukhusen därför

att naturen ansågs ha en positiv inverkan på sjuka patienter. Vidare beskriver Grahn hur psykiatriska sjukhus under 1800-talet kom att bli självförsörjande på trädgårdsprodukter eftersom trädgårdsarbete användes i terapeutiskt syfte (Grahn, 2010). Söderback et. al. (2004) beskriver att användandet av naturliga miljöer har varierat genom århundranden och återspeglat varje kulturs tro och värden. Författarna framhåller att den aktuella forskningen inom miljöpsykologi har i stor utsträckning lagts till grund av paret Rachel och Stephen Kaplan. Deras teorier har underbyggt den aktuella forskningen om varför naturen kan verka återhämtande och rehabiliterande (Söderback, Söderström, & Schäländer, 2004).

Det är inget nytt att naturen genom historien har skildrats som en harmonisk plats. Den har ansetts varit läkande i sig och i modern forskning har teorier formulerats om varför naturen kan ha en positiv inverkan på hälsan. Användandet av naturen har förekommit olika mycket inom vården och har återspeglat idéer och tankar om samhället i stort.

Att undersöka slutna anstalters utemiljöer baserat på Kaplan och Kaplan samt Patrik Grahns teorier i miljöpsykologi och med brukarna i fokus skulle kunna öppna upp för en dialog om hur dessa miljöer i framtiden skulle kunna utformas.

1.4. Mål, syfte och frågeställningar

Målet med kandidatuppsatsen är att redogöra, diskutera och problematisera slutna anstalters utemiljöer utifrån ett brukarperspektiv och teorier inom miljöpsykologi. Syftet med kandidatuppsatsen är att öka kunskapen om utemiljöns betydelse för de intagna. För att besvara uppsatsens syfte ställs följande frågeställningar.

1. Hur kan natur och gröna miljöer fungera rehabiliterande?
2. Hur ser förutsättningarna ut för att slutna anstalters utemiljöer ska kunna verka rehabiliterande?
3. Hur kan slutna anstalters utemiljöer potentiellt verka rehabiliterande?

1.5. Metod och material

Uppsatsen är uppdelad i två delar där den första delen utgörs av en kvalitativ litteraturstudie. Enligt Alvehus (2013) intresserar sig kvalitativ metod "... för meningar, eller innebörder, snarare än för statistiskt verifierbara samband." (Alvehus, 2013, s. 20). Syftet med den kvalitativa litteraturstudien är att (inom ramen för uppsatsen) sammanställa teorier om naturens påverkan på hälsa och vad som karaktäriserar dessas återhämtande miljöer. Inledningsvis har en bred sökning gjorts i olika databaser såsom Google scholar, Primo, Web of Knowledge, och Scopus. Sökorden har varit miljöpsykologi, rehabilitering, restoration, välmående, natur och gröna miljöer men även direkta sökningar har gjorts på Patrik Grahn samt Rachel Kaplan och Stephen Kaplan. I den första delen av resultatdelen presenteras kortfattat grundläggande teorier inom miljöpsykologi. Den kvalitativa litteraturstudien tar avstamp i Rachel och Stephen Kaplans samt Patrik Grahn teorier inom miljöpsykologi. Källor som har varit viktiga för kapitlet är *The Experience of Nature A psychological Perspective* (Kaplan & Kaplan, 1989) och *Alnarpsmetoden Trädgårdsterapi* (Grahn & Ottosson, 2010). Teorierna kommer att appliceras på det material som intervjustudierna utgör för att skapa en ökad förståelse för hur utemiljöerna på slutna anstalter kan potentiellt verka rehabiliterande.

Den andra delen av uppsatsen baseras på semistrukturerade intervjuer med före detta klienter och *The Environmental Psychology of Prisons and Jails* (Wener, 2012). Semistrukturerade intervjuer innebär att intervjuaren följer ett frågeformulär med ett antal frågor. Frågorna har en öppnare och bredare karaktär och samtalet kretsar kring ett ämne (Alvehus, 2013). Intervjufrågorna skapar ett öppet samtal mellan intervjuare och respondent. Intervjuerna i denna studie utgjorde ett samtal om respondentens upplevelser av utemiljön när denne var intagen på sluten anstalt. Intervjuerna följer Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav: Informationskrav, Samtyckeskrav, Konfidentialitetskrav och Nyttjandekrav. Kortfattat beskriver de olika kraven intervjuaren och respondentens rättigheter och villkor, samtycke, offentlighet och sekretess och att informationen endast får användas i forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). Intervjudelen baseras på tre intervjuer med före detta klienter. Respondenter valde

att inte vara anonyma och kommer därför i uppsatsen nämnas vid deras rätta namn. Två av respondenterna, Madelen Henriksen och Magnus Tilly, jobbar idag på KRIS. Intervjuerna skedde i deras lokal i Malmö. Ricard Nilsson fick jag kontakt med via magasinet Paragraf. Intervjun med Nilsson skedde per telefon. Samtliga intervjuer spelades in och bearbetades därefter. I uppsatsen återges intervjuerna som referat av vad respondenterna sagt.

1.6. Avgränsningar

Rachel och Stephen Kaplan samt Patrik Grahn är ledande inom ämnesområdet miljöpsykologi och citeras flitigt i avhandlingar, uppsatser och av föreläsare. I uppsatsen har jag valt att avgränsa mig till deras teorier om varför naturen anses vara återhämtande och vad som karaktäriserar dessa miljöer. Det är värt att poängtera att teorierna inte ger en handfast beskrivning av hur de återhämtande miljöerna ska fysiskt utformas utan de bör läsas som en teoretisk grund. Med vetskap om att det finns fler teorier inom ämnesområdet, bland annat Roger S. Ulrich teori inom evolutionspsykologin och Edward O. Wilson biophiliahypotes, som kan ge lika fullgoda svar på frågeställningar har uppsatsen avgränsats till Kaplan och Kaplan samt Grahns teorier på grund av uppsatsen omfattningen och min egen nyfikenhet på just dessa. Fortsättningsvis avgränsas kandidatuppsatsen till slutna anstalter. Även om skillnad i utformningen kan variera mellan de olika slutna anstalterna i Sverige föreligger det allt som oftast en relativt standardiserad utformning på slutna anstalter i jämförelsevis med öppna anstalter. Därtill finns det en aspekt av att slutna anstalter begränsar rörelsefriheten kraftigt och att det finns mycket tydliga rutiner för hur dagsschemat ser ut. Dock kommer en redogörelse i kapitel 4.1 om skillnaden mellan sluta och öppna anstalter för att förtydliga skillnaden mellan de olika anstalterna. Kandidatuppsatsen kommer inte praktisk visa hur en sluten anstalt ska gestaltas utan tonvikt läggs på en teoretisk diskussion om potentialen i utemiljön på slutna anstalter.

1.7. Uppsatsen disposition

I indelningen av uppsatsen presenteras bakgrunden till uppsatsens ursprung. Vidare presenteras uppsatsen syfte, mål och frågeställning, metod och material, avgränsningar och slutligen uppsatsens disposition. Resultatdelen är tematisk indelad. Den första delen av uppsatsen består av teori inom miljöpsykologi. I kapitlet presenteras två teorier som redogör för varför naturen kan vara rehabiliterande och vilka egenskaper dessa miljöer har. I den efterföljande delen följer ett kapitel om forskning om miljöpsykologi på anstalter. Därefter presenteras referat av intervjuer med respondenternas upplevelser av deras tid på slutna anstalt. Den avslutande diskussionsdelen är uppdelad i tre delar. Den första delen redogör och jämför Kaplan och Kaplans Attention restoration theory med Patrik Grahns teori om betydelsesspelrummet. Den andra delen diskuterar sluta anstalter idag. Den sista delen för en teoretisk diskussion om hur slutna anstalters utemiljöer kan utformas baserat på teori i miljöpsykolog och ett brukarperspektiv.

2. Teorier i miljöpsykologi

I följande kapitel redogörs kortfattat de teorier i miljöpsykologi som till stor del underbygger forskningen gällande naturen och dess påverkan på hälsan. I det här avseendet är paret Rachel Kaplan och Stephen Kaplan samt Patrik Grahn framträdande i forskning inom ämnet miljöpsykologi där de formulerat ledande teorier om varför naturen kan verka rehabiliterande.

2.1. Kaplan & Kaplan - Attention restoration theory

Paret och professorerna Rachel och Stephen Kaplan har bidragit mycket till teoribildningen om natur och hälsa med sin forskning. Deras evolutionära teori, Attention restoration theory (ART), grundar sig i psykologen William James teori om att människan har två olika typer av uppmärksamheter, en viljestyrd och en icke viljestyrd (Kaplan & Kaplan, 1989). James menade att den icke viljestyrda uppmärksamheten är av sådan karaktär att den inte kräver någon ansträngning. Stimuli som inverkar på den icke viljestyrda kan enligt James vara saker som rör på sig, vilda djur, saker som glimrar, eller saker som i allmänhet kan uppfattas intresseväckande och spännande. Den viljestyrda uppmärksamheten, i kontrast mot den icke viljestyrda, är den typ av uppmärksamhet som kräver ansträngning eftersom den används för att sortera, behandla och planera information, ta beslut samt fullfölja besluten. Kaplan och Kaplan kom att kalla den icke viljestyrda uppmärksamheten för riktad uppmärksamhet och de kom att vidareutveckla James teori med tesen att när människor upplever mental utmattning är det på grund av att den riktade uppmärksamheten blivit överbelastad (Kaplan & Kaplan, 1989). Kaplan och Kaplan menar att när våra förfäder levde i naturen behövde de inte fatta svåra beslut i den grad människor gör i dag. Den riktade uppmärksamheten

räckte därför till. I dagens urbaniserade och industrialiserade samhälle tenderar vi till att ha mer specialiserade uppgifter och människor spenderar i regel mer tid på en enskild uppgift. Dessa uppgifter kräver disciplin vilket är direkt kopplad till riktad uppmärksamhet. Kaplan och Kaplans forskningsprojekt bekräftade tankarna om gröna miljöers rehabiliterande egenskaper och kom att identifierade fyra nyckelkomponenter för återhämtande miljöer, att vara iväg, fascination, förlängning och komabilitet (Kaplan & Kaplan, 1989). Nedan kommer en mer djupgående redogörelse om vad dessa fyra nyckelkomponenter innebär i detta sammanhang

2.1.1. Being away – Att vara iväg

Kaplan och Kaplan (1989) beskriver att den första komponenten är att vara iväg. Att vilja fly är inget ovanligt beteende när man vill återhämta sig. Författarna drar paralleller till litteraturen där det inte är ovanligt att en handling kretsar kring att en huvudkaraktär försvinner för att skapa ett kontrasterande miljöombyte i handlingen. På ett liknande sätt kan en läsare försvinna in i böckernas värld för att försvinna från den ordinära miljön. Kaplan och Kaplan definierar begreppet att vara iväg som en frånvaro av en eller flera aspekter som är vardagliga men inte alltid önskvärda. De framhåller tre definitioner till begreppet att vara iväg där den första definitionen innebär är att en person fysiskt avlägsnar sig från distraktionen. Det kan innebära att en person går från en bullrig miljö till en tyst källare eller som i det tidigare nämnda exemplet, att huvudkaraktären försvinner från den ordinära miljön. Vidare förklarar författarna att den andra definitionen innebär att en person lägger ifrån sig sitt arbete. I det avseendet beskriver Kaplan och Kaplan att det snarare är en mental flykt än en fysisk sådan. Ett sådant exempel på en mentalflykt skulle kunna vara att individen väljer att läsa en bok för att mentalt förflytta sig till en annan värld. Den avslutande definitionen förklarar Kaplan och Kaplan som att den har ett internt ursprung där syftet med flykten är att komma bort från, att eftersträva ett särskilt mål (Kaplan & Kaplan, 1989). Kaplan och Kaplan konstaterat att vara iväg psykologiskt innebär att individen befinner sig kognitivt på en annan plats. Att vara iväg innebär inte nödvändigtvis att personen måste resa långväga för att få ett miljöombyte utan det

kan räcka med att gå ut i trädgården för att upplevelsen av att vara borta från alla krav och skyldigheter ska finnas (Kaplan & Kaplan, 1989).

2.1.2. Fascination – Fascination

Fascination är den typen av stimuli som påverkar den icke viljestyrda uppmärksamheten. Kaplan och Kaplan redogör att fascination är viktig inte bara för att den håller oss sysselsatta utan även för att den får människor att fungera utan att använda riktad uppmärksamhet (Kaplan & Kaplan, 1989). Författarna poängterar att fascination kommer i många olika former men för att den ska vara återhämtande måste den vara del av ett större sammanhang. Exempelvis kan casinospel, våld eller planlös shopping vara distraherande, men då handlingar vanligtvis saknar ett större sammanhang är de inte mer än kortvariga flykter och därför inte återhämtande (Kaplan & Kaplan, 1989; Kaplan, Kaplan, & Ryan, 1998). Enligt Kaplan och Kaplan är naturen rik på olika typer av fascinationer. Dessa fascinationer kan vara djur och växter till succession, jakt och överlevnad (Kaplan & Kaplan, 1989). Naturen är särskilt rik på mjuka fascinationer, sådana fascinationer kan vara vyer, solnedgångar, moln och så vidare. Dessa fascinationer tenderar till att vara odramatiska men stimulerar ett reflekterande beteende (Kaplan & Kaplan, 1989).

2.1.3. Extent – Förlängning

Kaplan och Kaplan (1989) beskriver att återhämtande miljöer ofta brukar beskrivas som en helt annan värld. Konceptet av att vara i en annan värld är ingen ny företeelse. Shoppingcenter och Zoo är typexempel på företeelser som vanligtvis arbetar med upplevelsen och känslan av att individen är i ett annat sammanhang. Exempelvis kan man i ett Zoo tro att man ser djuren i sitt naturliga habitat eller att ett shoppingcenter kan erbjuda allt du behöver (Kaplan & Kaplan, 1989). Kaplan och Kaplan menar att det måste finnas ett större sammanhang till platsen för att den ska upplevas som en annan värld. Att platsen har ett sammanhang och att de fysiska elementen är förenade är viktigt för att platsen ska ge ett lugnande intryck. Om platsen saknar struktur och att de olika elementen inte

hänger samman kan det skapa en förvirring och en känsla av att platsen upplevs rörig (Kaplan, Kaplan, & Ryan, 1998). Kaplan och Kaplan menar att vildmark kan utan svårighet inge känsla av förlängning. De fysiska elementen i vildmarken och skalan av den gör att det är enkelt att förstå att man kan gå vilse i den. På ett liknande sätt kan en japansk miniatyrträdgård ge känsla av att den är en alldeles egen liten värld eftersom den kan upplevas oändlig i alla detaljer (Kaplan, Kaplan, & Ryan, 1998).

2.1.4. Compatibility – Kompatibilitet

En miljö kan erbjuda både förlängning och fascination men ändå inte vara återhämtande. Kompatibilitet innebär i sammanhanget att miljön bör kunna möta individens behov för att den ska kunna uppfylla sitt syfte (Kaplan & Kaplan, 1989). Med andra ord, miljön måste fungera ihop med vad individen försöker och vill göra (Kaplan, 1995). Ett exempel på när en plats inte erbjuder kompatibilitet är när en person ska läsa en bok i ett bibliotek samtidigt som det pågår en spännande musikföreställning i rummet bredvid. En sådan situation förutsätter att individen använder en stor andel riktad uppmärksamhet för att undertrycka information från rummet bredvid (Kaplan & Kaplan, 1989). Enligt Kaplan (1995) tycks det vara som att människor i naturen inte behöver anstränga sig för att fungera i samma utsträckning som de gör i ett civiliserat samhälle, även om personen i fråga har mer erfarenhet av det senare. Kaplan menar att det finns en idé om förutbestämda roller i naturen som till exempel jagaren, samlaren, upptäckaren, observatören etcetera, som ökar förenligheten med naturen.

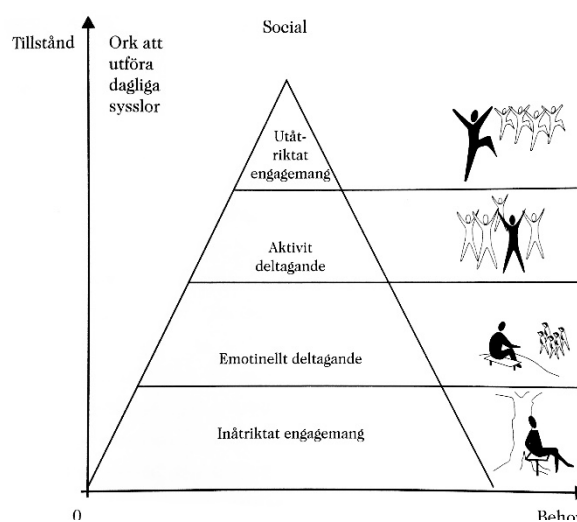
2.2. Patrik Grahn – Betydelsesspelrummet

Patrik Grahn, professor i landskapsarkitektur vid Sveriges lantbruksuniversitet, har formulerat en teori som handlar om att människors behov och val av grönområde speglas av individens psykiska förmåga och tillstånd (Grahn, 2010). Grahn beskriver att betydelsesspelrummet är ett spelrum "[...] där både natur och människor kan ändra betydelse för den enskilde, bland annat beroende på dennes psykiska och fysiska resurser för tillfället." (Grahn, 2010, s. 62). Genom våra

sinnen tar vi in information som bearbetas och hanteras. Vi värderar informationen intellektuellt och emotionellt och interaktionen är mycket känslig. Vid långvarig stress kan interaktionen lätt ta skada (Grahn, 2010). Grahn et al. (2010) beskriver att människor som befinner sig i kris ofta kan ha svårt att relatera till sin omgivning. En person som mår bra tenderar till att fungera i och klara av de flesta miljöer, somliga kan även finna inspiration och styrka från dessa miljöer. Samma person kan, om den mår psykiskt eller fysiskt dåligt, uppleva att samma miljö är skrämmande och obehaglig. Vidare framhåller Grahn et al. (2010) att vid en kris söker individer vanligtvis efter miljöer som upplevs stabila och trygga. Naturmiljöer är i regel konstant, jämförelsevis med en urban stadsdel, och kan därför enligt Grahn agera som ett tryggt fundament för den krisdrabbade individen (Grahn, Tenngart, Stidgsdotter, & Bengtsson, 2010). Grahn menar att i en sinnesstimulerande trädgårdsmiljö kan samspelet mellan de olika kognitiva funktionerna rehabiliteras och kommunikationssystem kan börja fungera igen (Grahn, 2010).

2.2.1. Behovspyramiden och åtta dimensioner av natur

Behovspyramiden har sitt ursprung från Grahns forskning om grönområden i städer. Behovspyramiden innebär att människor som befinner sig i ett visst tillstånd och humör söker sig till natur som har en viss typ av egenskap. Med andra ord, en person som upplever sig



Figur 1: Behovspyramiden, (Grahn, 2010, s. 63)

vara glad söker sig till platser som är öppna och där det kan finnas chans till att träffa andra människor medan en person som mår psykiskt dåligt i regel söker sig till skyddade platser i vild natur (Grahn, 2010). Grahn (2010) lyfter fram åtta olika dimensioner av natur som är vanligt förekommande när människor söker sig till ett särskilt

naturområde. Dessa naturområden är, rofylld, natur, artrik, rymd, öppning, skydd, social och kultur. Exempelvis karakteriseras dimensionen Rofylld av lugn, tystnad, och omsorg. Det finns inga störande människor eller inget skräp som ligger och skräpar ned. Ljudbilden domineras av vatten, fåglar och vind.

Dimensionen Natur är fascination av vild natur. Dimensionens präglas av djurstigar,

att växter ser självsådda ut och mossklädda stenar. Känslan är att platsen inte är skapat av människan. Dimensionen Artrik är en miljö som har en rik flora och fauna medan dimensionen Rymd är ett enhetligt bestånd där det finns ett samband. Exempelvis skulle det kunna vara en bokskog eller ett stort bestånd med vita björkar och känslan som väcks präglas av att man är i en annan värld. Dimensionen Öppning går enligt Grahn att likna med en försortspark med stora gräsytor. Öppningen erbjuder en utblick men också en inbjudan till spontana lekar eller till att slå sig ned på den öppna gräsytan. Dimensionen Skydd är en trygg plats som upplevs ombonad. Platsen erbjuder möjligheter till lek och att experimentera men det kan även vara en plats där man kan vara sig själv. Avslutningsvis beskriver Grahn dimensionen Social och Kultur. Den Sociala dimensionen är en plats för möte, fest och samvaro. Grahn beskriver att dimensionen Social motsvarar en stadspark med ett festarrangemang. Kultur dimensionen är en plats som påminner om människans värderingar, slit och den ger en tillbakablick i historien (Grahn, 2010).

Åtta upplevda dimensioner

1. Rofylld
2. Natur
3. Artrik
4. Rymd
5. Öppning
6. Skydd
7. Social
8. Kultur

Figur 2: Åtta upplevda dimensioner av natur (Grahn, 2010, s. 65)

2.2.2. Betydelseerbjudanden

För att förstå varför vi söker oss till en viss natur förklarar Grahn (2010) att vi får erfarenheter och kunskaper om världen genom att kommunicera med omgivningen. Grahn framhåller att vi läser av allt i världen så som hus, träd, bilar, gator, människor, osv. Dessa betydelseerbjudanden tolkar vi känslomässigt och intellektuellt med våra sinnen för att ge dem en betydelse. Barn kategoriserar

vanligtvis alla betydelseerbjudanden i deras omgivning med att ge dessa en betydelse. Exempelvis kan en bil vara fin eller ful, en lekplats kan vara rolig eller tråkig och mat kan var god eller äcklig. När barnet blir äldre förändras värderingarna och får fler nyanser. Processen, när vi omvärderar, blir mer komplex. Omvärderandet är inte längre enkla kategoriseringar utan vi prövar oss själva och omvärderar våra värderingar gentemot omvärlden. Grahn menar att vi inte existerar i ett vakuum, utan i ett betydelsespelrum. I betydelsespelrummet definierar och omvärderar individen sig själv i relation till omgivningen. Dessa förändringar och omtolkningar är sällan problematiska men kan vid en krissituation bli det därför att ens identitet i betydelsespelrummet kan bli omkullkastad. Individen kan då få svårt att förstå sin omgivning. Grahn menar att vid sådana krissituationer söker sig individen till dem betydelseerbjudandeneden som individen har behov av i det tillstånd och mående individen befinner sig i just då. Enligt Grahn söker sig individen till trygga platser och som kan fungera som en station för att påbörja vägen tillbaka från exempelvis långvarig stress. Sådana platser ska ge tydliga och enkla betydelseerbjudanden som inte kräver för mycket men som samtidigt kan påverka många olika sinnen. Grahn hävdar att natur och rehabiliteringsträdgårdar är sådana miljöer som kan påbörja individens resa i behovspyramiden. Dessa miljöer kan skapa en positiv spiral för individen att söka sig till platser med fler och komplexare betydelseerbjudanden (Grahn, 2010).

3. Tidigare forskning om miljöpsykologi på anstalter

I följande kapitel redogörs forskning om miljöpsykologi på anstalter följt av referat av intervjuer med före detta klienter inom Kriminalvården. Kapitlet baseras till stor del på Richard E. Weners bok *The Environmental Psychology of Prisons and Jails* (2012). Wener är professor i miljöpsykologi vid New York University Tandon School of Engineering och har forskat i över trettio år om anstaltsarkitektur (New York University Tandon School of Engineering, 2020). Wener citeras flitigt i sammanställningen *How Architecture and design matter for prison services: A rapid review of literature* som Kriminalvården tog fram 2018 om anstaltsarkitektur och design.

3.1. Integritet, Personligt utrymme och territorium

Territoriellt beteende på en anstalt är komplext och är enligt Wener (2012) ofta en respons på situationens natur och hur anstalten är utformad. Wener förklarar att när utformningen av miljön i alltför stor utsträckning är skild från varandra, exempelvis att personalutrymmet är tydligt separerat från klienternas utrymme och vice versa så ökar risken för att de olika utrymmena blir territorium och där territoriella beteenden styr. I de värsta fallen kan detta vara ett tecken på att personal samt fängelseledningen inte längre har kontroll på situationen. Den här typen av territorium kan utgöra en mycket stor risk inte bara för personalen men utan också för klienter som har låg status i den sociala hierarkin. Territorium och territoriellt beteende kan också vara fördelaktigt enligt Wener. Det informella ledarskapet kan leda till stabilitet och förutsägbarhet vilket kan reducera risken för

potentiella konflikter. Likaså kan territorium naturligt separera grupper som ligger i konflikt med varandra. Därför menar Wener att territorium och territoriellt beteende är ett tveeggat svärd i utformningen av miljön på en anstalt. Att helt eliminera klienternas territorium kan leda till att tydliga och nödvändiga gränser suddas ut. Samtidigt kan gränserna vara förödande när olika grupper, exempelvis personal och klienter, blir alltför separerade (Wener, 2012). Territorium kan upprätthålla stabiliteten på anstalten, exempelvis kan ett territorium bestämma var en klient ska sitta utomhus, och således stötta och bevara ordningen på anstalten. Wener konstaterar att när sociala hierarkier och grupperingar destabiliseras genom exempelvis överfulla fängelser eller när tillfällen för konfrontationer uppstår, ökar disharmonin på anstalten.

Wener beskriver att det är svårt att ha en egen integritet på en anstalt eftersom klientens liv och rutiner i mångt och mycket ligger i händerna på personalen. Att få ha sitt eget personliga utrymme, exempelvis genom en privat cell, är enligt Wener ett sätt att delvis låta klienten få bibehålla sin egen integritet men också en plats för individen att hantera sina egna problem. Att få tillåtas skapa och ha personliga utrymmen är därför ett sätt för klienten att låta denne kontrollera sina egna behov. Wener lyfter fram att privata celler är ett av de utrymmen där ett flertal klienter vanligtvis finner mest ro och enklast kan hantera sin stress. Avslutningsvis förklarar Wener att ingen design eller funktion, oavsett hur välgenomtänkt den är, kan stoppa maktförhållanden och vem som bestämmer på anstalten (Wener, 2012).

3.2. Ljud

Wener (2012) redogör att det finns få studier gjorda på ljudets påverkan på klienters beteende på anstalter. Författaren påpekar att det troligtvis har att göra med ljudfrågan delvis är lägre prioriterad än andra frågor, som till exempel, överbefolkning. Detta till trots är frågan i sig inte oviktigt menar Wener. Bland annat beskriver Rostad et al. (1996) att fängelsevakter upplevde att höga ljudbilder bidrog till ökade spänningar på anstalterna. Vidare skriver Wener (2012) att höga ljudbilder kan ha negativ inverkan på prestationsförmåga och på

individens förmåga till att lösa svårare uppgifter. Däröver kan oväntade och okontrollerade ljud trigga till aggressiva beteenden (Wener, 2012). Två studier visar på att aggressiviteten ökar när en individ blivit provocerad eller attackerad och samtidigt inte har kontroll över ljudnivån (Geen R. G., 1978; Geen & McCown, 1984). Exempelvis kan man tänka sig in i en situation där det uppstår en konfrontation och att det står en grupp bredvid en annan grupp som ger ljud ifrån sig. Ljudnivån går inte att kontrollera utan snarare triggas igång de aggressiva impulser hos de som drabbas samman. Wener (2012) förklarar att det är särskilt viktigt att ta hänsyn till ljudnivån på anstalter därför att klienterna ska kunna bedriva olika typer av rehabiliterings-, och utbildningsprogram på ett sådant sätt att klienterna kan arbeta i lugn och ro. Fortsättningsvis lyfter Wener fram att ljudnivån på en anstalt är viktig därför att anstalter generellt är känsliga miljöer. Ökade risker som negativt triggas stress, ångest och frustration kan potentiellt få förödande konsekvenser. Att ta hänsyn till ljudnivån är inte bara en fråga om välmående utan även om säkerheten på anstalten (Wener, 2012).

3.3. Ljus, natur och färg

Wener menar att färg, ljus, och natur är viktiga element i en anstalt. Elementen återspeglar vad som går förlorat när en klient blir intagen på en anstalt. Med andra ord, rätten till att själv kunna bestämma miljö, var klienten vill vistas och vad klienten vill titta på. Det är inte ovanligt att klienter spenderar hela dagen inomhus utan tillgång till naturligt ljus, natur eller bra inomhusbelysning. Wener lyfter fram att avsaknaden på dagligt ljus kan leda till försämrat välmående och problematiska beteende. Avsaknaden av att få ta del av naturen med olika sinnen kan även vara problematiskt med tanke på att naturen kan ha en positiv inverka på stress och mental utmattning. Wener menar att liksom intagnas välmående kan påverkas av dålig tillgång till ljus och natur kan även personalens välbefinnande försämrars.

Nilsson et al. (2011) definierar trädgårdsterapi som en process där individen förbättrar sitt välmående genom att antingen passivt stimulera sina sinnen i en trädgårdsmiljö eller aktivt delta i trädgårdsarbete. Trädgårdsterapi bedrivs genom

att föreställa sig natur, titta på natur, besöka hälsoträdgårdar och att arbeta i trädgårdar (Söderback, Söderström, & Schäländer, 2004).

Richards och Kafami (1999) mätte i ett rehabiliteringsprogram på en anstalt i San Francisco hur trädgårdsterapi påverkade klienters psykologiska och sociala funktioner under behandlingstiden och senare i tillbakagången till samhället. Författarna såg att trädgårdsterapin minskade sårbarheten för beroende och att drogkonsumtionen minskade hos klienterna. Klienterna utvecklade dock inte någon resistens mot beroende (Richards & Kafami, 1999). Rice och Lremy (1998) fann att klienter upplevde mindre aggressiva känslor när de fick delta i trädgårdsterapi på en anstalt.

Wener framhåller att det inte är ovanligt att människor tänker på färg när man diskuterar och funderar på frågor som berör omgivningen och dess miljö. Många av oss kan ha starka associationer till färg där vi förknippar färg med humör och beteenden. Färg utgör även ett viktigt element i hur ljus eller mörk en plats upplevs. Samtidigt som färg är en stor del av de flestas vardag framhåller Wener (2012) att det finns få teorier och lite forskning som underbygger hur färg psykologiskt påverkar beteende och humör.

3.4. Överbefolkning

Frågan om överbefolkning på anstalter är den frågan som vanligtvis är mest omdiskuterad när det kommer till slutna anstalter enligt Wener (2012). Författaren beskriver frågan som problematisk därför att det är fler människor som ska dela på en och samma yta än vad den är planerad för. Överbefolkningen kan skapa en ytterligare stress när ett flertal klienter kan ha låg impuls kontroll och vara våldsbenägna. När klientantalet ökar med fler klienter än vad det är planerat för så ökar densiteten. Wener beskriver att ökning får konsekvenser på makronivå (exempelvis att fler ska dela på celler, fler som ska få mat, gå på läkarbesök och få gå på rätt utbildningsprogram) och på mikronivå (exempelvis att duscha, stå i matkö, vänta på teleföretid). Även personalen får en tyngre belastning när det blir fler att ta hand om. Den ökade densiteten sätter det rumsliga på prov då fler

människor behöver dela på vistelseytor och rekreationsytor som inte ökar i storlek när klientantalet ökar (Wener, 2012).

4. Sluten anstalt och respondenternas erfarenheter av utemiljön

I följande kapitel redogörs vad en sluten anstalt är och referat presenteras från intervjuer med Madelen Henriksen, Ricard Nilsson och Magnus Tilly som är före detta klienter inom Kriminalvården.

4.1. Vad är en sluten anstalt och hur skiljer sig den mot en öppen anstalt.

Sveriges anstalter delas in i tre säkerhetsklasser. Säkerhetsklass 1, säkerhetsklass 2 och säkerhetsklass 3. Dessa skiljer sig åt i säkerhet och i förmåga att motstå rymningar. Säkerhetsklass 3 är anstalter som saknar direkta rymningshinder (Kriminalvården, u.d.). I säkerhetsklass 3 finner man vad som kallas öppna anstalter. Öppna anstalter karaktäriseras av att ha låga säkerhetskrav och ett större förtroende för klienterna. Det är inte ovanligt att en klient kan arbeta eller studera utanför anstalten (Nationalencyklopedin, u.d.). Madelen Henriksen beskriver att på en öppen anstalt får man röra sig som man vill utan att vakter övervakar en, att man kan gå ut i stort sett när som helst och att det inte finns några direkta hinder för att man ska kunna rymma (Henriksen, 2020). Säkerhetsklass 1 och 2 innebär att anstalten är en sluten anstalt. Anstalter omgärdas av mur och/eller stängsel. Säkerhetsklass 1 är den högsta säkerhetsklassen. Här placeras de mest riskfyllda klienterna och som bedöms ha en hög risk för fritagning eller rymning. Säkerhetsklass 2 har lägre säkerhet och olika grader av övervakning och kontroll (Kriminalvården, u.d.).

4.2. Respondenternas upplevelse av utemiljön

4.2.1. Madelen Henriksen

Madelen Henriksen (2020) har suttit på anstalt i cirka 2,5 år och är bosatt i Malmö. Hon har suttit på Anstalten Kirseberg, Hinseberg och anstalten Ystad. Hon beskrev sin tid på slutan anstalt i olika faser där väntan på domen i häktet på Hinseberg var en påfrestande ovisshet, till att förflyttas till Ystad där första året på anstalten var svår och där hon var utåtagerande. Hon menar på att hon var utåtagerande därför att hon upplevde sig vara maktlös. För att hantera känslan av att inte ha kontroll och att personalen bestämde, förklarade hon det som att tankarna är det enda hon äger och att det ska personalen inte få ta kontroll över. När Henriksen väl accepterat sin dom kunde hon börja rannsaka sig själv och sin livssituation för att kunna gå vidare. Hon beskriver sin strafftid som påfrestande men att den var nyttig eftersom den fick henne till att reflektera över sitt liv. Henriksen (2020) skildrar anstalten Hinseberg som en vacker anstalt med utsikt över en sjö och skog, där hon kunde njuta av utsikten. Att man dessutom kunde gå bland träd och grönska upplevde hon positivt. Dessutom kunde klienterna på Hinseberg få göra aktiviteter utomhus så som att odla och klippa gräsmattan. Henriksen beskriver det som att på Hinseberg fick klienterna var ute på ett annat sätt än på anstalten i Ystad. Vetskapen av att hon geografiskt vistades långt bort från Malmö var också positiv eftersom inget påminde om hemma men längtan till hennes barn var dock större på Hinseberg på grund av distansen. Vistelsen och upplevelsen av anstalten Kirseberg var kort men jobbig eftersom Henriksen menade att hennes stad (Malmö) låg precis utanför och att hon påmindes om att hon är hemma fast hon inte är det. Henriksen beskriver upplevelsen av att förflyttas från Hinseberg till Ystad som fruktansvärd därför att kontrasten mellan anstalterna är stor. Hinseberg är en vacker anstalt medan anstalten Ystad är en anstalt där allt består av betong och rastgården är liten. Gräset var lerigt för att det var nedtrampat och Henriksen undrade inledningsvis hur alla klienter skulle få plats på rastgården. Hon beskriver Anstalten Ystad som grå och att utemiljön bara bestod av gräs, stängsel och taggtråd. På slutan anstalt har klienterna en timmes rast utomhus där de själv får bestämma om de vill gå in efter en halvtimme eller

efter en timme. Henriksen beskriver att hon alltid gick ut på hela rasten, varje dag och oavsett väder. Hennes rutiner utomhus på Anstalten i Ystad var att hon gick runt i cirklar med sin grupp eller rökte de två cigaretter som Kriminalvården delar ut per dag. Henriksen berättar att klienterna själva fick bestämma vilka de skulle umgås med och att man kunde umgås med alla men att umgänget ofta delades upp efter etnicitet, strafflängd, ålder samt om du var personal eller inte. Henriksen beskriver att det var en tydlig gruppering och att man gärna undvek att beblanda sig med personalen. Med inställningen att frisk luft gör en gott försökte hon även uppmuntra sina vänner att följa med ut men hon framhåller att många mådde såpass dåligt att de sällan lämnade sina celler under hela sin strafftid. Hon menar att ett flertal klienter sällan ville gå ut under sin rast eftersom de upplevde att de inte var ute, därför stängde de hellre in sig för att det förstärkte känslan av att de satt inne på anstalt. Henriksen önskar att det hade funnits mer färg på anstalten i Ystad. Hon förklarar det som att när allt är grått, alla har mjukiskläder på sig dygnet runt och att alla är mer eller mindre deprimerade, så förstärks känslan av att man är i en dvala och mår dåligt. Hon beskriver även att det var vanligt att klienter gick upp i vikt eftersom de fick äta ofta och mycket samtidigt som rörligheten var begränsad. Henriksen förklarar att den bästa tiden på dagen var när hon blev inlåst i sin privata cell. Hon förklarar att eftersom man spenderade hela dagen tillsammans med andra människor och sällan hade någon egentid var det lätt att bli trött. Det kunde vara mycket ljud och särskilt dagar då det var dålig stämning och hade varit mycket bråk på avdelningen så ökade tröttheten. När hon blev inlåst kunde hon ta ett djupt andetag och bara vara sig själv. Eftersom klienterna inte själva väljer vilka de gör sin strafftid med ställs det höga krav på individen att kunna hantera den sociala interaktionen som uppstår. För att hantera sin strafftid förklarar Henriksen att det var de små sakerna som fick henne att hålla sig lugn. Det kunde vara ett särskilt radioprogram på kvällen eller att hon fick knyta lakanet på ett särskilt sätt. Efter sin strafftid beskriver hon att hon uppskattar de små tingen mer men att man snabbt vänjer sig vid tillvaron. Att hitta ett nytt sammanhang har varit det absolut viktigaste för henne för att inte återfalla i brott.

4.2.2. Ricard Nilsson

Ricard Nilsson (2020) har suttit på anstalt i mer än 15 år. Han har bland annat suttit av sin strafftid på anstalter som Kumla, Hall, Skänninge, Kirseberg och Asptuna. Han beskriver att utemiljöerna kan variera men att vanligtvis så är det en asfaltsyta som omgärdas av stängsel med rakbladstaggråd. Ibland kan det finnas en mindre fotbollsplan eller basketplan men bortsett från det finns det sällan några fler funktioner. Han beskriver att utemiljöerna upplevdes som sterila, opersonliga och kliniska. Han beskriver det som att "/.../ det är taggråden som visar sig mest". Inledningsvis kände han sig instängd och övervakad men att han allt eftersom vände sig vid situationen och vardagen inne på anstalten. Han beskriver det som en överlevnadsinstinkt att försöka anpassa sig till sin situation och göra det bästa av det. Rutinerna utomhus varierade beroende på årstid. Under sommaren utövades mer aktiviteter såsom fotboll och basket för att under vinter mest bestå av promenader. Nilsson försökte gå ut så ofta som möjligt eftersom det bara erbjöds en timmes utevistelse per dag. Han umgicks med alla klienter men han beskriver att det finns grupperingar på anstalten baserade på etnicitet. Dock menar han på att det inte existerar ytor som utgör territorium för en viss gruppering utan alla delar på ytorna. Han beskriver dock en tydlig vi och dem mentalitet mellan personal och klienterna eftersom personalens främsta syfte är att hålla klienterna inspärrade enligt Nilsson. På frågan om han kunnat önska sig något som inte erbjöds under hans tid på anstalt så önskade han att få ha fler utevistelser och mer promenader med motivationen att det skulle främja den psykiska och fysiska hälsan. Nilsson förklarar att han ville göra något vettigt av sin tid inne på anstalt och valde därför att studera. Möjligheten till att utbilda sig anser han vara en av de allra mest betydelsefulla händelserna eftersom den har gett honom en framtid men också ett nytt positivt socialt kontaktnät. Att studera kurslitteratur möjliggjorde att han dessutom kunde hålla sig undan och undvika konfrontationer.

4.2.3. Magnus Tilly

Magnus Tilly (2020) har varit in och ut på olika anstalter i ett antal år. Tilly har bland annat suttit på anstalten Kirseberg, Helsingborg och Karlskrona. Han

beskriver att tiden på anstalten påverkades av straffets längd, hur han själv mådde men också med vilka han satt inne med. Den första upplevelsen av utemiljön på Kirseberg var den höga och markanta muren. På en avdelning på anstalten i Kirseberg fanns det en fotbollsplan, några bänkar och ett litet gym med några fasta träningsredskap. Materialen bestod av singel och gräs. På en annan avdelning på anstalten i Kirseberg fanns det enligt Tilly inga funktioner alls utan bara asfalt. När det var bra väder kunde man sitta vid muren eller promenera runt i cirklar. Tilly förklarar att under vissa fängelsestraff så gick han aldrig ut därför att han mådde dåligt och ansåg det vara meningslöst att gå ut. Han ville hellre ligga i sin cell och han kunde inte motivera sig själv till att gå upp och ner för alla trapporna som ledde klienterna ut på rastgården. Tilly beskriver att en av de motiverande faktorerna till att gå ut var för att röka cigaretter. Dagar det uppstod konfrontation och bråk kunde en hel avdelning stängas ned så att ingen fick gå ut på sin rast vilket kunde leda till frustration bland klienterna. Han beskriver att konfrontationer och våld kunde ske överallt men att de vanligtvis skedde i de privata cellerna. Tilly framhåller att den bästa tiden under dagen var när han blev inlåst i sin cell eftersom det var där han kunde få andas ut. Tilly beskriver att för att få tiden att gå kunde han sitta och titta ut genom fönstret på en lagerlokal utanför anstalten i Kirseberg. Där satt han och fantisera om på vad som fanns inuti förvaringslagret. Han höll även uppsikt på vilka som kom in och ut och hur många gånger de besökte lagerlokalen. Tilly beskriver att det var knäckande att bli påmind om livet utanför när det var högtider och han kunde se firandena i lägenheterna utanför anstalten i Kirseberg. Han beskriver att externa ljud utifrån också kunde upplevas jobbiga eftersom de påminde om livet utanför anstalten. Exempelvis var ljuden från fotbollsmatcherna på fotbollsplanen som ligger utanför anstalten i Kirseberg besvärliga att höra. De förstärkte kontrasten av att anstaltens egen fotbollsplan var undermålig och att han befann sig på fel sida av muren. Tilly beskriver att uppskattningen av utemiljön utanför anstalten har berott på när under året han blivit utsläppt eftersom han har saknat bostad. Att bli utsläppt under sommarhalvåret var sällan problematiskt eftersom han kunde sova utomhus men att bli utsläppt under vinterhalvåret och inte veta var han skulle ta vägen var ofta ångestfyllt. Tilly beskriver att det är de små sakerna som han

uppskattar efter strafftiden och att drömmarna inte är så stora utan de är mindre men därför också mer hanterliga.

5. Diskussion

I följande kapitel görs en ansats till att besvara uppsatsens tre frågeställningar: Hur natur och gröna miljöer kan fungera rehabiliterande, hur förutsättningarna ser ut för att slutna anstalters utemiljöer ska kunna verka rehabiliterande, och hur slutna anstalters utemiljöer potentiellt kan verka rehabiliterande. Frågorna besvaras i kronologisk ordning.

5.1. Rehabiliterande utemiljöer

Kaplan och Kaplans (1989) evolutionära teori, Attention restoration theory, menar att eftersom människor har sitt ursprung från naturen och är skapta för att leva där är den typen av miljö enklast att tolka. I naturen använder människor sin icke viljestyrda uppmärksamhet i större utsträckning vilket inte är lika ansträngande som att använda riktad uppmärksamhet. Dagens urbaniserade och specialiserade samhälle ställer högre krav på människors riktade uppmärksamhet än vad det gjorde när människor levde i naturen. Enligt Kaplan och Kaplan (1989) upplever människor mental utmattning när den riktade uppmärksamheten blir överbelastad. Kaplan och Kaplan menar att miljöer, som exempelvis natur, är rika på mjuka fascinationer. De mjuka fascinationerna tillåter individen att vila sig eftersom de påverkar den icke viljestyrda uppmärksamheten. Men för att miljön ska vara återhämtande krävs mer än bara mjuka fascinationer. Kaplan och Kaplan lyfter fram att återhämtande miljöer även ska innebära att individen kan vara iväg (det vill säga att mentalt kunna fly), att miljön ska vara sammanhängande på ett sådant sätt att det skapar en helt egen värld och att miljön ska vara kompatibel med individens behov (Kaplan & Kaplan, 1989).

Grahns (2010) teori om betydelsespelrummet handlar om att människors behov och val av grönområde speglas av individens psykiska tillstånd. Grahn menar att i betydelsespelrummet kan människa och natur ändra innebörd för den enskilde. Vi tolkar världen med våra sinnen och informationen bearbetas och värderas. Kommunikationen och interaktionen är mycket känslig och kan vid långvarig stress skadas. Grahn förklarar att vid kris kan det vara svårt att relatera till sin omgivning. I krissituationer söker sig människor ofta till trygga och stabila miljöer. Enligt Grahn är naturen, i jämförelsevisa med livliga stadsdelar, en relativt konstant miljö. I lugnt sinnesstimulerande miljöer, som exempelvis en trädgård, kan individen påbörja sin resa genom behovspyramiden där de kognitiva funktionerna kan börja samspela igen. Grahn lyfter fram åtta olika dimensioner av natur som är vanligt förekommande när människor söker sig till ett särskilt naturområde. Dessa naturområden är, rofylld, natur, artrik, rymd, öppning, skydd, social och kultur. De olika naturområdena kan ge olika betydelseerbjudanden som passar individen beroende på dess psykiska och fysiska tillstånd (Grahn, 2010).

Rehabiliterande utemiljöer är ett komplext ämne och kopplingen till klinisk psykologi och medicin är inte alltid helt klar. Kaplan och Kaplans teori är uppemot 30 år men förefaller det till trots vara aktuell i forskningssammanhang. Det är nog få som invänder mot att dagens samhälle inte upplevs stressigt och att kraven från omgivningen kan få en att bli mentalt utmattad. Det går att invända mot Kaplans (1995) idé om att individer förefaller att fungera lättare i naturen än i ett modernt samhälle eftersom de besitter särskilda roller, så som samlare, jagare, observatör, med mera. Rollerna är en förklaring till hur vi levde för längesedan men det går bara att spekulera i att människor förr i tiden var mindre mentalt utmattade än vad människor är idag. Förväntningar, kraven och det snabba tempot som återfinns i dagens samhälle och som ges som en anledning till att människor blir mentalt utmattade enligt författarna har kanske bara blivit utbytt mot dåtidens problem som berörde frågor som att ha mat för dagen och att ha någonstans att sova. Grahns teori om betydelsespelrummet och behovspyramiden kan i viss mån förefalla subjektiv, särskilt med avseende på de åtta olika dimensionerna och vad dessa karaktärer inrymmer. Författarna ger inte någon handfast definition av hur miljöerna ska utformas vilket inte är konstigt eftersom gröna utemiljöer alltid är

bundet till en fysisk miljö. Det medför att forskning inom miljöpsykologi med fokus på natur och gröna miljöer är ett komplext forskningsfält.

5.2. Slutna anstalters utemiljöer

Slutna anstalter är en speciell miljö i det avseendet att människor ofta sitter instängda mot sin vilja på en relativt liten yta. Det är inte ovanligt att man kan känna sig maktlös i en sådan situation. Slutna anstalter är ofta utformade med rigorösa säkerhetskrav för att klara av den säkerhet som är nödvändig för att klienterna inte ska fly eller bli fritagna av utomstående. Det finns en stor diversitet bland klienterna och problembilderna är vanligtvis mycket komplexa. Den generella bilden är att många mår dåligt både psykiskt och fysiskt. Ofta har individen problem på flera nivåer exempelvis missbruksproblematik, klienten kan ha ett stort våldskapital och därtill sakna bostad och jobb.

Wener (2012) framhåller med sin forskning flera områden som berör gestaltning, utformning och miljöpsykologi på anstalter. Utmaningarna berör frågor som färg, ljud, integritet och överbefolkning. Dessa element och utmaningar berör det vardagliga livet för alla de som sitter på en sluten anstalt. Elementen är också något klienterna inte kan påverka. Klienterna måste acceptera sin livssituation och att de inte kan påverka omgivning de vistas i och med vilka de sitter med på anstalten.

Respondenterna framhåller överensstämmande bilder av utemiljöerna från deras olika strafftider. Miljöerna på anstalterna är ofta karga, sterila, och den visuella upplevelsen är sällan positiv. Utemiljöerna är, som det går att förvänta sig, inte särskilt inbjudande även om de nyttjas. Av totalt nio anstalter är det enbart utemiljön på kvinnoanstalten i Hinseberg som beskrivs i positiva ordalag och där naturen och grönska tycks vara ett inslag i miljön. På anstalten i Hinseberg förekommer det även trädgårdsaktiviteter. Utan en större kunskap om varje enskild anstalt går det snabbt att bilda en uppfattning om att miljöer sällan uppfyller de nyckelkomponenter, att vara iväg, fascination, förlängning och komparitet som Kaplan och Kaplan beskriver i *The Experience of Nature A psychological Perspective* (1989) och de åtta upplevda dimensionerna som Grahn

beskriver i *Därför mår vi bra i natur och trädgård* (2010). För att överhuvudtaget skapa förutsättningar för utemiljöer som kan vara rehabiliterande krävs det därför insatser i ett flertal utemiljöer på slutna anstalter. Kaplan och Kaplans (1989) beskriver att en miljö måste vara kompatibel med individens behov för att miljön ska kunna vara rehabiliterande. Utemiljöerna som beskrivs av respondenterna förefaller i nästan samtliga fall vara det motsatta.

Både Henriksen och Tilly beskriver att flera klienter aldrig går ut från sin cell eller ut i utemiljön på den slutna anstalten. Det går bara att spekulera i vilka anledningar klienterna har till att de inte går ut men det går att dra paralleller till Grahns teori om att människors behov och val av grönområde speglas av individens psykiska förmåga och tillstånd. I det avseende går att göra en bredare tolkning av Grahns teori, nämligen att människors behov och val av miljö speglas av individens psykiska förmåga och tillstånd. Det vill säga, de klienter som inte lämnar sin privata cell, gör det för att de inte orkar ta del av dem betydelseerbjudanden som finns att tillgå i de andra miljöerna på den slutna anstalten.

5.3. En diskussion om utemiljön med utgångspunkt i miljöpsykologi och brukarperspektiv

Att diskutera rehabiliterande utemiljöer på slutna anstalter är komplext eftersom det bygger på många olika variabler. Att bara ta hänsyn till ett perspektiv och att enbart utgå från det perspektivet är svårt eftersom man tenderar till att missa många aspekter. En sluten anstalt rymmer många utmaningar som måste tas i beaktning för att överhuvudtaget kunna diskutera dess utformning. Kaplan och Kaplans samt Grahns teori i miljöpsykologi tar hänsyn till mental utmattning, vilka nyckelkomponenter naturen kan erbjuda och vilka karaktärer återhämtande miljöer kan ha. Men deras teorier tar inte hänsyn till den komplexitet som finns på slutna anstalter och vice versa.

Att närma sig utemiljöerna på slutna anstalter förutsätter ett brett perspektiv. Delvis förutsätter den en diskussion kring vilka som ska bruka den men också de krav som säkerheten ställer. Exempelvis beskriver både Henriksen och Tilly att

den privata cellen var deras andrum. Likaså beskriver Wener (2012) att privata celler ofta är den plats där klienterna finner mest ro. Det går att tolka som att det ofta finns en brist på privata utrymmen på slutna anstalter. Att föra en diskussion om en utemiljö med olika dimensioner av natur tycks därför vara av intresse. Samtidigt går det att problematisera dessa privata utrymmen, inte minst med tanke på att de våldsbrott som Henriksen och Tilly beskriver sker på slutna anstalter, ofta tar plats i den privata sfären.

Henriksen framhåller i sin intervju att bristen på färg också tycks ha en inverkan. Även om Wener (2012) framhåller att det finns lite forskning som underbygger hur färg påverkar beteende kan det ändå finnas skäl till att tro att färg har en stor betydelse på en plats som, enligt Henriksen, alltid upplevs som grå. I det avseendet hade vegetation kunnat bidra med färgsättning till exempel. En relativt enkel blomning eller fruktsättning som ökar lusten att vilja gå ut.

Både Henriksen och Tilly beskriver i intervjun att det inte är ovanligt att klienter går upp i vikt. Nilsson framhåller i sin intervju att fler utevistelser hade främjat det fysiska och psykiska välmående. Det går att utläsa att den begränsade rörligheten och ytan kan påverka klienternas fysiska status. Med tanke på problembilden som Kriminalvården beskriver i *Klientkartläggning 2013 Ett regeringsuppdrag* (2013) där både psykisk och fysisk ohälsa är vanligt förekommande, skulle en utemiljö med olika funktioner kunna stödja klienterna på ett hälsofrämjande sätt. Frågan handlar också i viss mån om tillgången till att gå ut. När en sluten anstalt redan är överbelagd och klienterna enbart har ett schemalagt tillfälle per dag att gå ut kan möjligheten för den enskilda individen försämrats till att gå ut. Exempelvis kan det handla om att klienten vill undvika socialinteraktion men att denne hindras till det eftersom alla går ut samtidigt. Att sprida ut möjligheterna när klienterna kan gå ut under dagen hade kunnat innebära att fler känner sig manade till att gå ut.

I likhet med vad Kriminalvården antyder om att den enskilda myndigheten inte ensam kan lösa samtliga problem, är det naivt att tro att enbart god landskapsarkitektur ska lösa den komplexa problembilden Kriminalvårdens klientel kan ha. Ett flertal insatser är nödvändiga att genomföra men dessa kommer inte vara tillräckliga. Det krävs fler aktörer som är villiga till att

samarbeta. Samtidigt går det att föreställa sig att en väl fungerande utemiljö skulle kunna göra stor nytta på en anstalt. Med hänsyn till naturens påverkan kan det finnas skäl till att tro att utemiljön kan ha en positivt inverka på många olika plan. Med rätt insats till rätt person skulle det inte bara kunna innebära en stor nytta för den enskilda individen utan även för samhället i stort.

5.4. Metoddiskussion

Syftet med kandidatuppsatsen är att öka kunskapen om utemiljöns betydelse för de intagna. Enligt Alvehus (2013) intresserar sig kvalitativ metod "... för meningar, eller innebörder, snarare än för statistiskt verifierbara samband." (Alvehus, 2013, s. 20). För att besvara frågeställningarna har en kvalitativ metod därför varit mest lämplig att använda som metod eftersom det är svårt att finna statistiskt verifierbara samband som berör utemiljöns betydelse på slutna anstalter.

De två olika metoderna, kvalitativ litteraturstudie och semistrukturerade intervjuer, används för att belysa det studerade ämnet från olika perspektiv. De olika perspektiven öppnar upp för en mångfald i underlaget.

Litteraturkällorna har huvudsakligen varit skrivna på engelska vilket medför en ökad risk för att källorna kan bli feltolkade. Översättningen från svenska till engelska är inte alltid självklar. För att minimera risken att källor blev feltolkade kompletterades de källor som stundtals var svårtolkade. Exempelvis kompletterades Kaplan och Kaplans (1989) *The Experience of Nature A psychological Perspecitve* med information från Kaplans (1995) *The restorative benefits of nature Toward an integrative framework* och Kaplan et al. (1998) *With people in mind design and management of everyday nature*.

I kapitlet Tidigare forskning om anstaltsarkitektur baseras stora delar av kapitlet på Weners bok *The Environmental Psychology of Prisons and Jails*. Richard E. Wener är verksam professor i USA och hans forskning baseras på amerikansk kriminalvård. Ett rimligt antagande är att det föreligger skillnader mellan svensk och amerikansk kriminalvård. Weners forskning är det till trots relevant för kandidatuppsatsen. Inte minst med tanke på att Wener citeras i

Kriminalvårdens sammanställning *How Architecture and design matter for prison services: A rapid review of literature* från 2018.

Semistrukturerade intervjuer är en metod som tillåter intervjuaren och respondenten att ha ett öppet samtal om ämnet. Metoden är användbar när frågeställningar är av reflekterande karaktär och där det inte finns givna svar. Respondenten kan enkelt dela med sig av sina känslor, åsikter och erfarenheter i ämnet. Samtidigt är semistrukturerade intervjuer en tidskrävande arbetsmetod. Därtill kan intervjuaren påverka respondenten till att ge de svar som intervjuaren söker. Metodens tillförlitlighet är därför låg när antalet respondenter är få i antal.

6. Framtida forskning

Att ha rehabiliterande utemiljöer på slutna anstalter kan ses som en nödvändig men inte tillräcklig lösning på klienternas situation. Att fråga sig vilket syfte en rehabiliterande utemiljö ska ha på en sluten anstalt är en befogad fråga. Kaplan och Kaplan samt Grahns forskning om gröna miljöers rehabiliterande påverkan på hälsan syftar till mental utmattning och stress. Deras forskningsprojekt sker i miljöer där deltagarna är med på en frivillig basis och där deltagarna förmodligen upplever någon form av kontroll över deras deltagande. Det går att föreställa sig att upplevelsen av att individen kan påverka sin livssituation kan vara en viktig del av den rehabiliterande processen. Men det ställer också följdfrågan på sin spets; nämligen hur pass mycket kan en klient förändra sin livssituation på en sluten anstalt genom att få vistas i och delta i en rehabiliterande trädgårdsmiljö? I det avseendet krävs det en större förståelse för den individuella klienten och om individens situation.

Det krävs mer forskning om vad en rehabiliterande utemiljö skulle kunna bidra med på en sluten anstalt. Behovet av att delta i exempelvis trädgårdsterapi passar troligtvis inte alla. Vissa klienter har möjligtvis även ett behov av en annan typ av behandling. Inför framtida forskning skulle en mer djupgående intervjustudie med klienter och personal inom Kriminalvården kunna bidra med en ökad förståelse och värdefull kunskap om utemiljöns betydelse på sluten anstalt.

Litteraturförteckning

- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod En handbok*. Stockholm: Liber.
- Dahlin, P. (den 18 April 2019). *Fackets varning: "Krisen är verklig"*. Hämtat från SVT Nyheter: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fackets-varning-krisen-ar-verklig> den 31 Mars 2020
- Dahlin, P. (den 08 April 2019). *Forskare om platsbristen på fängelserna: "Det ökar risken för återfall i brott"*. Hämtat från SVT Nyheter: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forskare-det-okar-risken-for-aterfall-i-brott> den 26 03 2020
- Dahlin, P. (den 08 April 2019a). *Forskare om platsbristen på fängelserna: "Det ökar risken för återfall i brott"*. Hämtat från SVT Nyheter: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forskare-det-okar-risken-for-aterfall-i-brott> den 26 03 2020
- Dahlin, P. (den 18 April 2019b). *Fackets varning: "Krisen är verklig"*. Hämtat från SVT Nyheter: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fackets-varning-krisen-ar-verklig> den 31 Mars 2020
- Dahlin, P., & Thomsen, D. (den 08 April 2019). *Mer än vart tredje svenskt fängelse är överfullt*. Hämtat från SVT Nyheter: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/mer-an-var-tredje-svenskt-fangelse-ar-overfullt> den 26 Mars 2020
- Geen, R. G. (1978). *Effects of attack and uncontrollable noise on aggression*. Missouri: Journal of Research in Personality.
- Geen, R. G., & McCown, E. J. (1984). *Effects of noise and attack on aggression and physiological arousal*. Missouri: Motivation and Emotion.
- Grahn, P. (2010). *Därför mår vi bra i natur och trädgård*. i P. Grahn, & Å. Ottoson, *Alnarpsmetoden Trädgårdsterapi* (ss. 49-68). Stockholm: Bonnier Existens.
- Grahn, P., & Ottosson, Å. (2010). *Alnarpsmetoden Trädgårdsterapi*. Stockholm: Bonnier existens.
- Grahn, P., Tenngart, I. C., Stidgsdotter, U., & Bengtsson, I.-L. (2010). Using affordances as a health-promoting tool in therapeutic garden. i T. C. Ward, P. Aspinall, & S. Bell, *Innovative Approaches to Researching Landscape and Health* (ss. 148-152). London: Routledge.
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature A psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kaplan, R., Kaplan, S., & Ryan, R. L. (1998). *With people in mind design and management of everyday nature*. Washington, D.C: Island Press.
- Kaplan, S. (1995). *The restorative benefits of nature Toward an integrative framework*. Ann Arbor: Academic Press Limited.
- Kriminalvården. (2013). *Klientkartläggning 2013 Ett regeringsuppdrag*. Norrköping: Kriminalvården. Hämtat från https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kv_rbm_fordjupn_mtrl_print.pdf
- Kriminalvården. (2013). *Klientkartläggning 2013 Ett regeringsuppdrag*. Norrköping: Kriminalvården. Hämtat från https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kv_rbm_fordjupn_mtrl_print.pdf
- Kriminalvården. (2017). *Risk-, Behovs- och mottaglighetsprinciperna Fördjupningsmaterial*. Norrköping: Kriminalvårdens utvecklingsenhet .
- Kriminalvården. (2018). *How Architecture and design matter for prison services: A rapid review of literature*. Norrköping: Kriminalvården.

- Kriminalvården. (u.d.). *Säkerhetsklass*. Hämtat från Kriminalvården: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/sakerhetsklass/> den 29 04 2020
- Nationalencyklopedin. (u.d.). *Nationalencyklopedin*. Hämtat från <https://www.ne.se/> den 29 04 2020
- Nationalencyklopedin. (u.d.). *Öppen anstalt*. Hämtat från Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/oppen-anstalt> den 29 04 2020
- New York University Tandon School of Engineering. (2020). *Richard Wener*. Hämtat från NYU Tandon: <https://engineering.nyu.edu/faculty/richard-wener>
- Nilsson, K., Sangster, M., Gallis, C., Hartig, T., de Vries, S., Seeland, K., & Schipperijn, J. (2011). *Forests, Trees and Human Health*. New York: Springer.
- Rice, J. S., & Lremy, L. (1998). Impact of Horticultural Therapy on Psychosocial Functioning Among Urban Jail Inmates. *Journal of Offender Rehabilitation*, 169-191.
- Richards, H. J., & Kafami, D. M. (1999). Impact of Horticultural Therapy on Vulnerability and Resistance to Substance Abuse Among Incarcerated Offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, 183-193.
- Rostad, K., Meister, W., & Wener, R. E. (1996). *Wisconsin Department of Corrections Noise Study*. Washington DC: Committee on Acoustics in Corrections.
- Söderback, I., Söderström, M., & Schäländer, E. (2004). *Horticultural therapy: the 'healing garden' and gardening in rehabilitation measures at Danderyd hospital rehabilitation clinic, Sweden*. Sweden: Pediatric Rehabilitation. doi:<https://doi.org/10.1080/13638490410001711416>
- Wener, R. E. (2012). *The Environmental Psychology of Prisons and Jails*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet .

Opublicerade referenser

- Henriksen, M. (den 24 04 2020). Kriminellas Revansch I Samhället. (T. Jakobsson, Intervjuare)
- Nilsson, R. (den 30 04 2020). (T. Jakobsson, Intervjuare)
- Tilly, M. (den 24 04 2020). Kriminellas Revansch I Samhället. (T. Jakobsson, Intervjuare)

Tack

Tack till Linnéa Fridell för all positiv och bra handledning. Tack till Madelen Henriksen, Ricard Nilsson och Magnus Tilly för att ni tillät mig intervjua er. Det var ett nöje att prata med er.

Bilaga 1

Intervjufrågor

– (inom parantes står vägledande frågor i ämnet om du fastnar.)

1. Hur skulle ni beskriva skillnaden i miljön på slutet och öppen anstalt?
2. Ungefär hur såg utemiljön ut? (Vilka typer av material? Vad var det första man såg?)
3. Hur såg rutinerna ut när du vistades ute? (Gick du alltid ut om möjligheten erbjöds? Vad gjorde du när du gick ut?)
4. Hur använde du utemiljöns funktion/er på anstalten? (Vad kan man göra på den?)
5. Hur påverkades du av anstaltens utemiljö? (Förändrades relationerna till de du umgicks med, kunde du ex. ingå i djupare samtal med en eller flera personer utomhus? Upplevde du dig mer eller mindre övervakad utomhus eller inomhus? Mer eller mindre konfrontationer utomhus?)
6. Vad för betydelse hade utevistelsen för dig? (Dvs. Hur påverkades du känslomässigt av att gå ut?)
7. Om du hade fått önska, vad hade du velat att utemiljön skulle erbjuda som den inte erbjöd? (Ex. olika utrustningar, olika typer av rum där man kan få sitta enskilt/samlas osv? Mer/mindre natur?)
8. Har din syn på utemiljön förändrats över tiden? (Dvs. Hur ser du på utemiljön idag jämförelsevis med tiden innan du blev intagen?)